

FAGFELLEVDERT

Jemens stille krig

Krigen nord i Jemen mellom regimet og zaydi-shi'a-opprørere har vist seg vanskelig å stanse. Hva er de bakenforliggende årsakene til konflikten, og hvorfor er den så farlig for landets videre utvikling?

Kåre Annaniassen er midtøstenviter med spesialisering på Jemen og Den arabiske halvøy.

konfliktens lokale årsaker og konsekvenser i stor grad blitt oversett. Journalister, bistandsorganisasjoner og andre feltarbeidere har hatt begrenset tilgang til områdene der krigen har foregått. Dette skyldes både at kamphandlinger har gjort området utilgjengelig, og at jemenittiske myndigheter har sperret for innreise av frykt for regimekritisk dekning i lokale medier. Samtidig har internasjonale medier til tider vist lite innsikt i Jemens politiske dynamikk. Dette gjør at konflikten ofte forenkles og ikke settes i sammenheng med andre utfordringer landet står ovenfor.

Denne artikkelen er derfor et bidrag til å forstå konflikten og dens konsekvenser i en bredere sammenheng. Den bygger i hovedsak på bakgrunnsrapporter fra organisasjoner som arbeider i eller med Jemen. Det er også benyttet informasjon fra intervjuer artikkelforfatteren har gjennomført med diplomater, lokale organisasjoner, militære og stammeledere i forbindelse med tidligere prosjekter i landet.

Jemen er et land som foruten denne konflikten står ovenfor en lang rekke andre alvorlige utfordringer, som samlet kan kaste landet ut i dyp humanitær og politisk krise. Hvordan påvirker konflikten landets muligheter til å håndtere disse utfordringene? Denne artikkelen tar for seg bakgrunnen for, og konsekvensene av konflikten, og argumenterer for hvorfor den skiller seg ut som spesielt krevende blant dagens trusler mot et vaklende jemenittisk regime.

Krigen i Sa'dah

Siden 2004 har det jemenittiske regimet utkjempet en krig mot zaydi-shi'a-opprørere i landets nordligste provins, Sa'dah. Konflikten brøt ut i krigshandlinger etter en serie regimefiendtlige demonstrasjoner

TEKST: Kåre Annaniassen

LANGT UNNA VESTLIGE avisers overskrifter har det de siste seks årene utspilt seg en konflikt mellom jemenittiske regjeringsstyrker og gruppen «Troende ungdom», eller mer populært kalt Houthi-bevegelsen etter dens avdøde grunnlegger, Husayn Badr al-Din al-Houthi. Kampene har i hovedsak foregått i Jemens nordligste provins, Sa'dah, helt opp i mot grensen til Saudi-Arabia.

Til tross for at myndighetene har brukt alle tilgjengelige midler, har de ikke klart å skape en varig ende på konflikten. Snarere fikk konflikten en regional dimensjon da Saudi-Arabia tok en aktiv rolle høsten 2009 ved å gjennomføre flyangrep mot Houthi-opprørernes stillinger, med påfølgende kritikk fra Iran.

Selv om den regionale dimensjonen har blitt viet internasjonal oppmerksomhet har

gjennomført av «Troende Ungdom», heretter kalt Houthi-bevegelsen. Kritikken gikk i hovedsak ut på marginalisering av zaydiene som religiøs gruppe, og hvordan regimet håndterte sine relasjoner til andre stater. Dette gjaldt særskilt USA, etter at Jemens president Ali Abdallah Salih inn gikk et tettere bilateralt samarbeid med amerikanerne i kjølvannet av 11. september 2001. Etter et mislykket arrestasjonsforsøk av gruppens leder og tidligere parlamentsmedlem, Husayn al-Houthi, eskalerte kon-

Konflikten fikk en ny utvikling da Saudi-Arabia grep aktivt inn med flystyrker, artilleri og bakkestyrker.

flikten til åpen krig. Regimet beskyldte al-Houthi for å forsøke å gjeninnføre zaydishi'a-imamatet som hadde styrt nordlige deler av Jemen fra år 897 og helt frem til 1962. Selv om Husayn al-Houthi ble drept allerede høsten 2004, har kampene mellom regimet og bevegelsen fortsatt under ledelse av al-Houhti familien. Frem til i dag har de berørte nordlige områdene hatt seks perioder med høyintensitetskonflikt. Inn mellom disse har det vært flere mislykkede forsøk på fredsavtaler og mekling mellom partene. Fra 2008 har konflikten dessuten spredd seg utenfor Sa'dah til omkringliggende provinser, og nådde helt ned til Bani Hushaysh i utkanten av Sanaa i juni 2008.

Regimet har gjennom hele konflikten forsøkt å sette sin militære innsats mot gruppen inn i en større ramme av "den internasjonale krigen mot terror". Samtidig har regimet beskyldt Iran for å ha støttet Houthi-bevegelsen med penger, trening og

våpen. Frem til i dag finnes det imidlertid ikke beviser som er gode nok til å kunne si at støtten har vært mer enn retorisk. Konflikten fikk også en signifikant ny utvikling da Saudi-Arabia høsten 2009 grep aktivt inn med flystyrker, artilleri og bakkestyrker mot Houthi-bevegelsen i det som skal ha vært den største deployeringen av saudiske bakkestyrker siden den første Gulf-krigen i 1990–1991.

I februar 2010 ble en ny fredsavtale signert mellom regimet og Houthi-bevegelsen. Med denne opphørte også Saudi-Arabias kampanjer langs grenseområdene.

Krigen har skapt enorme ødeleggelser. Dette gjelder spesielt i Sa'dah, men de omkringliggende provinsene Hajja og Amran er også blitt berørt. Selv om regimet, godt hjulpet av internasjonale medier, har forsøkt å sette krigen i en regional kontekst, er dette perspektivet ikke spesielt fruktbart for å forstå bakgrunnen for konflikten og hvorfor den vedvarer.

Lokale og nasjonale årsaker til konflikten

Dette er ikke første gang Jemen må håndtere alvorlige interne konflikter. Landet opplevde borgerkrig både i 1994 etter sammenslåingen av tidligere Nord- og Sør-Jemen, og i perioden 1962–1968 da landet gikk fra å være et imamstyrt monarki til å bli republikk. I tillegg oppstår det med jevne mellomrom lokale interessekonflikter mellom landets stammer og mellom ulike grupper og regimet. Dette gjør samtidig at landet har stor tradisjon for konfliktløsning og alliansebygging. Hvorfor har det da vært så vanskelig å løse konflikten i Sa'dah? Dette må sees i sammenheng både med hvilke politiske forutsetninger regimet som del i konflikten har for å håndtere den, samt hvilke årsaker Houthi-

bevegelsen har for å fortsette sin opposisjon mot regimet.

Jemens president Ali Abdallah Salih er med sine 32 år i nasjonens førersete en av regionens lengst regjerende statssjefer. Da han overtok som president for tidligere Nord-Jemen i 1978, trodde svært få at han ville bli sittende lenge. Han har imidlertid vist ekstraordinære evner i å bygge relasjoner mellom regimet og landets ulike grupper av stammer, religiøse og næringsdrivende. Dette har skapt stabilitet, men har også ført til at regimet i stor grad bygger sin legitimitet gjennom patron-klientnettverk. Slike nettverk har vært nødvendige for regimet for å nå ut til mer perifere strøk. Ved å inngå samarbeid med ledende stammer og andre interessegrupper i utkantstrøk har regimet hatt en indirekte autoritet også i disse områdene.

Til tross for Salih-regimets koopteringspolitikk¹ har avstanden mellom sentralregjeringen i Sanaa og perifere provinser forblitt stor. Dette er ikke noe nytt når det gjelder Jemen, da også tidligere regimer og styreformere har hatt liten intern rekkevidde. Noe av årsaken er topografisk. Landets nordområder er preget av høye fjell, dype daler og utilgjengelige fjellbyer, mens den langstrakte Rub' al-Khali-ørkenen skaper en naturlig barriere mellom hovedstaden og områder lengre øst. En annen årsak er landets lange tradisjon for autonomi, der staten gis legitimitet nettopp ved ikke å blande seg for mye i lokale anliggende.² Særlig Sa'dah-provinsen helt nord i landet var lenge et sted som både politisk, sosialt og transportmessig lå langt unna Sanaa. Helt frem til 80-tallet pleide innbyggere i Sa'dah å si at "de skulle til Jemen" da de tok fatt på en lang og kronglete reise langs dårlige veier i retning hovedstaden.³

Likevel er nok den viktigste dimensjonen at regimet har ført en autoritær politikk, som foruten å skape en mistillit blant grupper som ikke favoriseres av regimet også har ført til en maktkonsolidering av eliten i Sanaa på bekostning av utvikling i mer perifere strøk. Dimensjonen av denne avstanden mellom sentrum og periferi er viktig å forstå når vi nå skal se på hvorfor det nettopp er i Sa'dah at man kan se hvordan regimets autoritet nå utfordres.

Hva vil Houthi-bevegelsen?

Houthi-bevegelsen på sin side vokste opprinnelig frem i den nordlige Sa'dah-provinsen for å forsvare zaydi-shi'a-verdier og tradisjoner mot sunni-wahhabi-aktivismen. Jemen er tradisjonelt delt langs to religiøse linjer. Omtrent halvparten av befolkningen tilhører shaf'i-retningen innen sunni-islam, og den andre halvparten zaydi-grenen av shi'a-islam. Disse to retningene ligger nær hverandre. Selv om det til tider har vært spenninger mellom retningene, har de siden imamatets fall klart å leve side om side uten alvorlig konflikt. Blant annet finnes det flere moskeer i Jemen der både shiaer og sunnier praktiserer sine ulike trosretninger under samme tak. Nordlige områder, som tradisjonelt har vært zaydi-dominerte, ble i løpet av 80- og 90-tallet utfordret av økt sunni-wahhabi-innflytelse.⁴ Mange tok da med seg denne retningen hjem til Jemen etter å ha arbeidet som fremmedarbeidere i Saudi-Arabia, eller gjort tjeneste som hellige krigere i kampen mot russerne i Afghanistan.⁵

Houthi-familien, en av de ledende zaydi-shi'a-familiene i Jemen, sto derfor i spissen for å samle det de mente var et i økende grad marginalisert zaydi-samfunn allerede på 90-tallet. Zaydiene er til dels represent-

ert i jemenittisk politikk gjennom partiet al-Haqq. Husayn al-Houthi ble valgt inn som parlamentsmedlem for partiet ved landets første flerpartivalg i 1993. Mot slutten av 90-tallet valgte imidlertid Houthi-familien å skille lag med al-Haqq, og grunnlegge den mer aktivistiske interessegruppen «Troende ungdom».⁶

Begge disse organisasjonene var innledningsvis sett på som en nyttig innfallspott for regimet i å utøve innflytelse i Sa'dah-regionen, særlig ovenfor dens zaydi-befolkning, og for å kunne kontre saudisk innflytelse i grenseområdene. Regimet søkte derfor å bygge gode relasjoner med begge disse interessegruppene.⁷ Disse relasjonene eroderte imidlertid tidlig. Årsakene er særlig knyttet til økt frustrasjon med Sa'dah-provinsens manglende sikkerhetsmessige og økonomiske utvikling, ved siden av rift om religiøs innflytelse og en følelse av gradvis marginalisering av zaydiene som gruppe. Relasjonene ble etter hvert så dårlige at deler av Sa'dahs zaydisamfunn, med Houthi-bevegelsen i spissen, begynte å motarbeide regimet.

Regimet på sin side har trolig havnet i en vanskelig posisjon vis-à-vis bevegelsen som vokste frem i Sa'dah. Det fantes gode bånd mellom bevegelsens ledere og flere sentralt plasserte personer i Salihs administrasjon. Kritikken mot regimet berørte dessuten vanskelige temaer, som ikke kun gjaldt Sa'dah-regionen. Også kritikken mot viktige internasjonale partnere av regimet skapte politisk hodebry for sentralregjeringen i Sanaa. Fra å være en mulighet til økt innflytelse og kontroll med landets nordlige provins, hadde bevegelsen blitt en trussel mot Salihs politikk i provinsen og i landet for øvrig. Selv om det er spekulert i om Husayn al-Houthi gjennom sin opposi-

sjon mot regimet skal ha ønsket å bidra til dets fall, finnes det lite i bevegelsens propaganda som kan underbygge dette. Bevegelsen har vært forsiktig med å sette en klar politisk agenda utover å ta til orde for at det sittende regimet bør gjennomføre grunnleggende endringer i sin politikk, både innenriks og utenriks. Nettopp det at bevegelsen ikke har satt klare politiske målsetninger kan ha vært med på å hindre en mer politisk integrering av gruppen.

Når regimet likevel har valgt å reagere så hardt overfor bevegelsen tyder dette på to ting. Det første er at regimet faktisk ser bevegelsen som en reell trussel mot dets muligheter til å kontrollere sitt nordligste

*Årsakene er særlig knyttet til
frustrasjon med Sa'dah-provinsens
manglende utvikling.*

territorium. For det andre blottlegger regimet en alvorlig svekkelse av statsautoritet gjennom at det ikke har klart å håndtere opprøret, hverken gjennom militære eller ikke-militære virkemidler.

Siden februar 2010 har det vært våpenhvile mellom partene. Avtalen er imidlertid på ingen måte noen garanti for at krigen ikke vil blusse opp igjen, da liknende våpenhviler på forskjellige stadier av konflikten har vist seg å være kortvarige. President Salihs håndtering av Houthi-opprøret har bare forsterket inntrykket av at hans tidligere bemerkelsesverdige styrke i å mekle frem gode avtaler mellom sentrum og periferi, som har vært så viktig for regimets stabilitet, er i ferd med å avta. Til tross for at ekstraordinære ressurser har blitt pump-

et inn i militære budsjetter, har heller ikke regimet klart å knuse opprøret med militær makt. Det som opprinnelig var en relativt liten bevegelse beregnet til å være rundt 3000 medlemmer,⁸ er blitt til et massivt opprør som foruten Sa'dah-provinsen også har berørt alle de omkringliggende provinsene, samt naboland i regionen.

Krigens konsekvenser

Selv om Houthi-konflikten oppstod som en konsekvens av oppfattelsen om sosial og religiøs marginalisering, har mye av dagens kamphandlinger rot i problemstillinger som angår stammer. Både Houthier og regimet har siden 2008 aktivt rekruttert og brukt stammer for å mobilisere militær støtte på begge sider. Dette er viktig da det har brakt nye grupper og deres interesser inn i konflikten. Selv om Houthiene har manglet de ressursene myndighetene hele tiden har hatt til rådighet for å kjøpe seg lojalitet fra enkelte stammer i området, har også de klart å rekruttere. Dette har skjedd både gjennom åpenlys støtte i form av stridende stammemedlemmer, men også mer subtil støtte i form av forsyninger og fritt leide.

Det som er alarmerende er at parallelt med en stadig økende bruk av stammekrigere, ser man også en erosjon av stammennormer og mekling som metode i forlengelse av kamphandlingene.⁹ Til tross for at Sa'dah som perifer utpost i forhold til myndighetene i Sanaa i lange tider har brukt nettopp normsystemet og mekling som interne mekanismer for problemløsning, viser krigen i Sa'dah tydelige forskjeller fra det ellers organiserte "kaos" som regulerer vold og krigshandlinger i Jemens stammeområder. En av årsakene til dette er at regulær stammekonflikt har

tydelige parter som kan stilles til ansvar gjennom meklingsystemet, mens dagens krig i Sa'dah er en uoversiktlig miks av flere aktører på tvers av klan, religiøs tilknytning og politisk orientering. Både Houthi-opprørere og regimets soldater har brutt viktige prinsipper om å beskytte sivile, markeder, hellige steder og svake samfunnsklasser.¹⁰

Slike provokasjoner vil kunne føre til at lokale innbyggere i Sa'dah vil fortsette å møte ødeleggelsene med sivil motstand og vold lenge etter en formell slutt på konflikten. Dette gjelder ikke kun ovenfor regimet, men også dets allierte og Houthi-bevegelsen. Konflikten har derfor fått nye spillere. Disse kjemper ikke lengre under Houthienes opprinnelige fane om å stå opp mot religiøs marginalisering, eller om å få økte fordeler av regimet i bytte mot tjenestegjørende soldater på hærens side. Disse vil fortsette å kjempe mot volden som utøves mot dem selv og deres familier, mot at deres eiendommer blir jevnet med jorden, og mot ethvert overtramp av stammennormer der stammens ære må gjenopprettes enten gjennom gjengjeldelse eller erstatning.

Bruken av stammer i konflikten er uheldig på flere måter. Selv om konflikten løses mellom regimet og opprørerne, vil forhold som har skjedd mellom stammer på hver sin side i konflikten kunne vedvare i årevis helt uavhengig av konfliktens videre gang. Tendensen er allerede synlig, da provinsen de siste årene har opplevd en klar økning i voldelige konflikter knyttet til uoverensstemmelser mellom stammer også i fredsperiodene av Sa'dah-konflikten.¹¹ Det at flere stammer dessuten oppfattes som parter i konflikten gjør at denne typen konflikt kan utfordre fredsavtaler

mellom regimet og Houthi-bevegelsen, med dertil økte humanitære kostnader.

Humanitære konsekvenser

Kostnadene som har påløpt de som er bosatt i Sa'dah og omkringliggende provinser er betydelige. Tallet på omkomne er av hjelpeorganisasjoner som arbeider i Jemen beregnet til å være flere tusen, mens Houthi-bevegelsen selv estimerer antall drepte til å ligge rundt 25 000. En representant for myndighetene anslo tidlig i 2006 at de mistet mellom 15 og 20 soldater daglig i stridshandlinger.¹² Saudi-Arabias viseforsvarsminister informerte 22. desember 2009 at kongeriket på sin side hadde mistet 73 soldater i løpet av de to første månedene de hadde deltatt militært i konflikten.¹³ Tapstallene på Houthienes side er vanskeligere å fastslå, men ligger trolig høyere enn regimets. Også sivile tap har vært store, slik de ofte er i konflikter der den ene parten utgjør konvensjonelle militære styrker med tyngre våpen som slåss mot en motstander av løst sammensatte, ukonvensjonelle og midlertidige stridende. Som en konsekvens av stridshandlingene er 150 000 personer gjort til interne flyktninger. Mange av disse mangler tilstrekkelig tilgang til mat, rent drikkevann og medisiner.¹⁴ I tillegg kommer de materielle kostnadene i form av ødelagte hus, veier, skoler og annen nødvendig infrastruktur for at lokalsamfunnene i provinsen skal fungere normalt.

Konsekvenser

Lokal økonomi er i stor grad lagt i ruiner, og regionen har et akutt behov for støtte til gjenoppbygning. Gjenoppbygning har imidlertid vært vanskelig å få til mellom de ulike fasene av krigshandlinger. Dette

skyldes både at myndighetene ikke har hatt fullstendig tilgang til provinsen, og at lokale og internasjonale bistandsorganisasjoner ikke har blitt sluppet inn i områder som er berørt av konflikten. Sa'dah var forøvrig en region med svært dårlig utbygd infrastruktur allerede før krigshandlingene tok til, noe som var en av årsakene til den lokale misnøyen med regimet. Utbygging av infrastruktur har dessuten vært et politisk virkemiddel Saudi-Arabia har benyttet for å skaffe seg innflytelse i sine grenseområder mot Jemen. Det jemenittiske regimet har med rette fått kritikk for at flere av de viktigste offentlige velferdsinstitusjonene i

Regimet forbruker statens ressurser på å bekjempe innbyggernes krav om at ressursene må brukes på dem.

provinsen faktisk er bygget av Saudi-Arabia.¹⁵ Oppbygging og videre utvikling av provinsen er derfor viktig. Å bygge opp igjen ødelagt infrastruktur i Sa'dah vil imidlertid være en lang og kostnadskrevende prosess, og den vil fordre en større grad av tillit til regimet enn det som eksisterer i dag.

Foruten fremtidige kostnader til gjenoppbygging av Sa'dah-provinsen, har konflikten i seg selv drenert jemenittisk økonomi de årene den har pågått. Jemen sliter allerede med ressursavhengighet fra oljekilder som er i ferd med å gå tomme.¹⁶ Landet er det fattigste i Midtøsten, og en kostnadskrevende krig i nord tømmer statskassen for penger. Sammen med en eksplosiv befolkningsvekst, som vil kreve store investeringer innen offentlige tjenester, har ikke regimet råd til å drive en krig

som den i Sa'dah dersom staten skal kunne ivareta sine forpliktelser når det gjelder velferd, utvikling og sikkerhet for befolkningen, med mindre de får utstrakt økonomisk og militær støtte av sine partnere. Dedikert militær støtte til det jemenittiske regimet kan imidlertid virke mot sin hensikt. Dets manglende evne til å slå ned Houthi-opprøret er ikke på grunn av begrensninger i militære ressurser, men snarere overdreven bruk av et maktapparat som altfor lett tas i bruk der mer ordinære metoder av mekling og inngåelse av kompromisser bedre ville tjent alle parter i konflikten.

Med krigen i Sa'dah er regimet låst i den paradoksale situasjonen at det forbruker statens knappe ressurser på å bekjempe innbyggernes krav om at de samme ressursene i større grad må brukes på å bygge ut distriktene fremfor å rasere dem. Mangelen på andre virkemidler vitner om en svakhet i regimet. Det at myndighetene ikke har vært klart militært overlegne til tross for uproporsjonale styrkeforhold har dessuten vist at de er sårbare for opprør også andre steder i landet. Protester mot regimet har parallelt med Houthi-opprøret også gjort seg gjeldende i landets sørlige provinser. Der har myndighetene de siste tre årene måttet håndtere en separatistbevegelse som, i likhet med opprørerne i Sa'dah, føler seg politisk og økonomisk marginalisert av regimet i Sanaa.

En viktig konsekvens av konflikten i Sa'dah er at sikkerheten i de andre provinsene også har blitt svekket. Myndighetene har vært nødt til å kraftsamle i nord, og har derfor måttet begrense tilstedeværelsen tilsvarende i andre provinser. Dette har ført til en økning i antall stammekonflikter, angrep mot infrastruktur som kraftstasjoner, oljeanlegg og fengsler, samt terrorak-

sjoner i øvrige provinser.¹⁷ Derfor har den vedvarende konflikten nord i landet sørget for en økning i konfliktnivået også i andre deler av Jemen der myndighetenes militære tilstedeværelse har blitt mindre.

Spesiell vestlig oppmerksomhet er blitt viet terrorgruppen al-Qaida på den arabiske halvøy som har etablert seg i landet. Selv om denne foreløpig ikke utgjør noen trussel mot regimets eksistens, frykter man at gruppen skal kunne utnytte generell misnøye til å rekruttere medlemmer og gjennomføre terroraksjoner, både mot nasjonale jemenittiske og vestlige interesser i regionen.¹⁸ Ved at regimet har bundet opp mye av sine ressurser i Sa'dah hindrer dette en effektiv bekjempelse av gruppen, og kan på sikt medføre at landet blir en dårligere partner i kampen mot internasjonal terrorisme.

Houthi-konflikten kan fra et vestlig perspektiv virke mindre presserende enn andre bekymringer Jemen har å stri med for øyeblikket, noe som også kan forklare den manglende nyhetsinteressen for konflikten her hjemme. Houthiene er ikke noen transnasjonal terrororganisasjon. De søker heller ikke å trekke med seg andre lands etniske eller religiøse grupper i en felles kamp for deres sak, og konkrete forbindelser opp mot andre grupper eller stater har man ikke kunnet bevise. Til tross for anti-amerikanske ytringer har heller ikke bevegelsen forsøkt å ramme amerikanske interesser i landet.

Det er heller ikke bevegelsen i seg selv som er farlig for landets videre utvikling, men snarere hvordan regimet velger å håndtere den. Tatt i betraktning de store kostnadene krigen har hatt på landets økonomi, militære avdelinger, sivilbefolkning og infrastruktur, er det trolig at konflikten

absorberer mer av myndighetenes energi og ressurser enn noen annen trussel regimet står ovenfor. Nettopp denne ressursbruken, sammen med påvirkningen voldshandlingene har på regimets forhold til egne innbyggere, kan på sikt føre til at Jemen fragmenteres ytterligere, til det punkt at formelle institusjoner står i fare for å feile dersom ikke en ny kurs stokes ut.

Hvorfor lykkes ikke myndighetene?

Konflikten som begynte i 2004 har fortsatt inn i 2010 uten synlige tegn til at Houthi-bevegelsen har blitt svekket. Bevegelsen har klart å overleve tap av sentrale ledere, og har opprettholdt presset mot regimet til tross for fravær av en hierarkisk eller enhetlig organisasjon.¹⁹ Det finnes heller ingen indikasjoner på rekrutteringsproblemer. Folkelig støtte til bevegelsen har trolig økt som følge av de siste kampanjene fra regimet, som i stor grad har påvirket sivilbefolkningen i området, uavhengig om de er Houthi-tilhengere eller ikke.

Uavhengig av veien videre, vil vi her hjemme trolig høre lite om konflikten også i tiden fremover.

Houthiene på sin side er fortsatt marginalisert, og ikke mindre regimefiendtlige enn før kampanjene mot bevegelsen startet. Abdel Malik al-Houthi, Husayns yngre bror som i dag er frontperson for bevegelsen, har siden februar overholdt fredsavtalen med myndighetene. Det er imidlertid ikke gitt at andre interessenter, som av ulike årsaker har blitt spillere i konflikten, ikke vil eskalere voldshandlinger til det

punkt at konflikten kan bryte ut igjen. Dette gjør fredsavtaler sårbare og mekling vanskeligere. Det at bevegelsen ikke er en enhetlig organisasjon gjør at det heller ikke er lett for Salih-regimet å stanse bevegelsen ved å ta ut dens ledere. Myndighetenes kampanjer, der de har brukt konvensjonelle militære styrker mot en mobil og vanskelig identifiserbar fiende, har ikke ført frem. For å stanse bevegelsen må derfor regimet ta tak i de bakenforliggende årsakene til at ulike interessenter kjemper mot regimet i Sa'dah. Dette kan regimet klare, men krever ved siden av en bedre forståelse for periferiens bakgrunn for sine krav, også en annen og mer diversifisert tilnærming til å håndtere de ulike partene i konflikten. Salih må med andre ord børste støv av gamle kunster der ny alliansebygging og mer lik fordeling av godene må til for å få regimet til å fremstå som en legitim aktør i Sa'dah-provinsen.

Sa'dah-krigen har dessuten skapt en krigsøkonomi som gjør at enkelte ser seg tjent med at konflikten vedvarer. Stammer med tilhold lengre sør har forsøkt å overta landområder i den fruktbare delen av Sa'dah-regionen. Det har medført at regimevennlige stammer fra Hashid-koalisjonen som har utspring i de mer karrige regionene, Hajja og Amran, nå eier landområder i Sa'dah. Vedvarende kamphandlinger over tid har også legitimert høye militære budsjetter der det utøves liten grad av detaljkontroll fra myndighetene i Sanaa. Dette har ført til korrupsjon og lokal profittering.²⁰

Stammer har også kunnet profitere på konflikten. Dette gjelder spesielt de på regimets side, som får militære og økonomiske gjenytelser for sine bidrag. Houthi-bevegelsen har på sin side fortsatt jevn

Jemen kan kastes ut i en dyp humanitær og politisk krise.

FOTO: KÅRE ANNANIASSEN

strøm av inntekter og tilstrekkelig tilgang på nødvendig materiell, noe som gjør den i stand til å ta opp igjen kampen mot myndighetene dersom den skulle ønske dette. Inntektene kommer i hovedsak fra skattlegging av lokale shi'a-samfunn i Sa'dah, bidrag fra utenlandske diasporamiljøer, hovedsakelig i Kuwait og Emiratene, samt smuglervirksomhet over grensen til Saudi-Arabia. Våpen er også lett tilgjengelige på våpenmarkeder i Jemen og på Afrikas Horn.²¹

Muligheten for både politisk og økonomisk profitt har dessuten ført til at det er problematisk å se regimet som en enkeltstående aktør med et tydelig mål og

agenda. Lederen for de militære styrkene i nord, general Ali Muhsin al-Ahmar, har klart å skape en solid maktbase basert på sin rolle i kampen mot Houthi-bevegelsen, og blir av enkelte sett på som en mulig rival mot president Salihs sønn ved neste presidentvalg. Også lokale militære ledere rapporteres å ha hatt store fordeler av krigen, blant annet gjennom våpensalg. Flere av stammelederne som har bidratt i konflikten sitter dessuten sentralt plassert som parlamentsmedlemmer, og har kunnet trekke politiske fordeler på sine bidrag. Dette kan til en viss grad forklare det som til tider kan synes som ulogiske valg av regimet som aktør i Sa'dah. Samtidig vil dette kunne

være en utfordring videre i en mer fredelig håndtering av bevegelsen.

Alt i alt er de bakenforliggende årsakene til Houthis-opprøret fortsatt gjeldende. I tillegg har konflikten fått nye og mer uforutsigbare spillere, der enkelte av disse er krigsprofitører. Når heller ingen av de opprinnelige partene er vesentlig svekket militært gjør dette at dagens tilstand av våpenhvile fremstår som skjør. Å unngå en ny fase av stridigheter krever derfor mye av alle parter i konflikten. Det gjør konflikten, selv i en fredelig fase, til et stort usikkerhetsmoment i Sa'dah-provinsen og for Jemen.

Fremtidsutsikter

Jemens fremtidsutsikter er allerede dystre nok selv hvis man ser bort fra konflikten i Sa'dah. Måten konflikten håndteres på i tiden fremover vil kunne ha avgjørende betydning for landets videre utvikling.

Det kan i utgangspunktet presenteres tre hovedscenarier for hvordan partene velger å forholde seg til hverandre i tiden som kommer.

Det første scenarioet er at fredsavtalen mellom regimet og Houthisene vedvarer. Under dette scenarioet vil trolig lavintensitetskonflikter forekomme, om ikke direkte mellom regimet og Houthis-bevegelsen, så mellom stammer som har vært involvert i tidligere faser i konflikten. Som under tidligere fredsavtaler vil regimet ikke ha full tilgang til provinsen, og dermed ikke kunne igangsette full gjenoppbygning av ødelagte områder. Tilstanden vil kreve militær tilstedeværelse, men regimet vil trolig kunne overholde fredsavtalen så lenge de ikke blir provosert gjennom nye angrep mot stående styrker eller trusler mot sentralmyndighetene. For at ikke volds-

handling skal bryte ut igjen, fordrer det at myndighetene og Houthisene kommer til en enighet som i alle fall delvis oppfyller begge parter målsetninger.

Et annet alternativ er fortsettelse av konflikten slik den har blitt beskrevet frem til nå, der fredsavtalene avløses av nye strids handlinger. Dette vil forsterke alle de negative konsekvensene som allerede er nevnt rundt landets økonomi, sikkerhetssituasjon og humanitære lidelser. En slik utvikling vil kunne utvide både den geografiske og den sosiale motstanden mot regimet, og kan trekke med seg grupper som hittil har holdt seg utenfor konflikten. Et slikt scenario kan på sikt føre til at staten tappes for både ressurser og politisk legitimitet til det punkt at dagens regime kollapser og Jemen fragmenteres ytterligere, med de negative konsekvenser dette får ikke minst for landets innbyggere, men også politisk, økonomisk og sikkerhetsmessig i regionen.

Det siste scenarioet fordrer en helt annen tilnærming til konflikten enn det som har vært praktisert frem til nå. Her vil omfattende sosiale og økonomiske reformer ta tak i de bakenforliggende årsakene til konflikten, nemlig sosial, religiøs og politisk marginalisering. Gjenoppbygging av Sa'dah og andre rammede provinser må påbegynnes, og lavintensitetskonflikter mellom stammer søkes løst gjennom tradisjonell mekling med grunnlag i normbasert stammelov. Det siste scenarioet krever mest av myndighetene på kort sikt. Likevel har det alt å vinne på lengre sikt.

Foreløpig er alle tre scenarioer mulige. Desto lengre tid som går uten at underliggende årsaker til konflikten løses, desto større sjanse er det for at de minst attraktive av disse blir utfallet.

Uavhengig av veien videre, vil vi her

hjemme trolig høre lite om konflikten også i tiden fremover. Det er sjelden vi hører om grunnen til at stater kollapser før vi ser tv-bildene av befolkninger på flukt i land med overveldende humanitære utfordringer. Dermed blir også konsekvensene av slike lokale kriger ofte usynlige for omverdenen, før de til slutt rammer oss med full kraft. Slik er det også i Jemen. For i likhet med tilsvarende konflikter i andre sårbare stater er Sa'dah-konflikten en krig man ikke hører om. Den er Jemens stille krig.

• f •

- 1 Koopteringspolitikk henspeiler på en innlemming av en eller flere aktører i en allerede eksisterende organisasjon, ofte for å vinne innflytelse eller nøytralisere opposisjon.
- 2 Selvik, Kjetil: *State Crisis in Yemen*. Norwegian Peace Building Centre, 2010, s. 2
- 3 Weir, Shelagh: *A Tribal Order. Politics and Law in the Mountains of Yemen*. Austin: University of Texas Press, 2007, s. 12.
- 4 Carapico, Sheila: *Civil Society in Yemen. The political economy of activism in modern Arabia*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998, s. 204.
- 5 Stenslie, Stig og Selvik, Kjetil: *Stabilitetens pris. Stat og politikk i Midtøsten*. Bergen: Fagbokforlaget, 2007, s. 75.
- 6 International Crisis Group: "Yemen: Defusing the Saada Time Bomb" i Middle East Report No 86, 27 mai 2009, s. 6.
- 7 Møte med prominent shaykh i Bakil-alliansen, Sanaa, februar 2008.
- 8 Phillips, Sarah: *Yemen's Democracy Experiment in Regional Perspective*. New York: Palgrave, 2008, s. 71.
- 9 Møte med National Democratic Institute i Sanaa 23. mars 2008. Støttes av: Salmoni, Barac A., Loidolt, Bryce og Wells, Madeleine: *Regime and Periphery in Northern Yemen. The Houthi Phenomenon*. RAND National Defence Research Institute, 2010, s. 256-259.
- 10 Amnesty International: *Yemen: Cracking down under pressure*. 2010, s. 44.
- 11 Møte med Adventist Development and Relief Agency Yemen (ADRA) i Sanaa 5. mars 2008.
- 12 Phillips, Sarah: *Yemen's Democracy Experiment in Regional Perspective*. New York: Palgrave, 2008, s. 72.
- 13 Economist Intelligence Unit: *Country Report Yemen*, januar 2010, s. 2.
- 14 Tall fra UNHCR i Jemen: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e486ba6>
- 15 International Crisis Group: "Yemen: Defusing the Saada Time Bomb" i Middle East Report No 86, 27 mai 2009, s. 8.
- 16 Chami, Saade, Schneider, Todd, Ahmad Faisal og Ben Ltaifa, Ben: "Yemen: Exchange Rate Policy in the Face of Dwindling Oil Exports" i IMF working paper 2007, s. 4. Rapporten er tilgjengelig her: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp0705.pdf>
- 17 Samtaler med Den franske ambassaden i Sanaa, 16.11.2007
- 18 Boucek, Christopher: "Yemen: Avoiding a Downward Spiral" i Carnegie Papers, 2009, s. 7.
- 19 Salmoni, Barac A., Loidolt, Bryce og Wells, Madeleine: *Regime and Periphery in Northern Yemen. The Houthi Phenomenon*. RAND National Defence Research Institute, 2010, s. 256.
- 20 International Crisis Group: "Yemen: Defusing the Saada Time Bomb" i Middle East Report No 86, 2009, s. 16.
- 21 Stenslie, Stig og Selvik, Kjetil: *Stability and Change in the Modern Middle East*. I. B. Tauris, 2011.

